

⊙ آبان ۱۳۵۸، الجزایر. دیدار بازرگان و چمران با حافظ اسد رئیس‌جمهور سوریه. سوریه و عراق در زمان حسن البکر رابطی خوبی داشتند اما با روی کار آمدن صدام روابطشان تیره شد.

✕ خارج از مرز

از عمده‌ترین نگرانی‌های آمریکا و کشورهای خلیج فارس پس از شکست عراق در خرمشهر، این بود که ایران کنترل این کشور را نیز در دست بگیرد. ایران هم صراحتاً اعلام کرده بود خواهان برکناری صدام از قدرت است. اما مسئله‌ی مهم این بود که پس از صدام، قدرت در دست چه کسانی خواهد بود؟ ۱۲ اردیبهشت ۱۳۶۱ روزنامه‌ی لس‌آنجلس تایمز نوشته بود به نظر متخصصان، آیت‌الله خمینی سه هدف را پس از برکناری صدام در عراق پیش خواهد گرفت؛ روی کار آوردن اکثریت شیعیانی که تحت حکومت اقلیت سنی هستند، گرفتن غرامت از کشورهایی که حامی عراق در جنگ بوده‌اند و مورد آخر، که آن را مهم‌ترین مورد برای آمریکا عنوان کرده بود، «بنیان‌گذاری حکومت دینی اسلامی بنیادگرا» در خلیج فارس بود.

⊙ سید محمد باقر حکیم و سید محمود شاهرودی از بنیان‌گذاران مجلس اعلاي انقلاب اسلامی عراق. مجلسی که مدتی پس از فتح خرمشهر که زمزمه‌ی سقوط صدام بلند شده بود تشکیل شد.

را برای حفاظت از مرزهای سوریه به کار گیرد. موضع خصمانه‌ی سوریه می‌تواند اردن را نیز در تأمین سلاح و کالاهای حیاتی عراق به خطر اندازد. اردن به‌عنوان متحد عراق تحت فشارهای فزاینده‌ی سوریه قرار خواهد گرفت. مداخلات صلح دولت‌های عربی منطقه برای پایان دادن به منازعات عراق و سوریه نیز پیشرفتی نداشته و اتحاد عربی در معرض شکاف فزاینده است.»

تغییرات انقلابی در سیستم سیاسی عراق است. با توجه به این که شیعیان ۶۰ درصد جمعیت عراق را تشکیل می‌دهند، چنین هدفی دست‌یافتنی و مورد حمایت مردمی است.» جنگ حالا برخی کشورهای منطقه را که شاید از آغاز جنگ خشنود بودند، به وحشت انداخته بود. در ادامه‌ی مقاله‌ی لس‌آنجلس تایمز می‌خوانیم: «سایر اهداف تهران می‌تواند شامل تنبیه کسانی که در جنگ حامی عراق بودند، به‌خصوص دولت‌های منطقه‌ی خلیج فارس، باشد. ایران ناچار است ارتش عراق را با توسل به نیروی نظامی اخراج کرده و به دنبال اهداف بزرگ‌تر هم باشد. در این فضای ملی‌گرایی آتشین و غیرت دینی، حرکت به طرف صلح تنها به شرط تحقیر عراق و سران آن ممکن است. مشکلات عراق با تشدید روابط عراق و سوریه در ماه گذشته، وخیم‌تر شد. هجدهم آوریل، دولت سوریه اعلام کرد که تمامی مناسبات خود با عراق را پایان داده است. عملکرد سوریه تهدیدی جدی را پیش روی عراق قرار داد. قطع مواصلات نفتی، یکی از معدود خطوط صادرات باقی‌مانده‌ی عراق را در زمانی از بین برد که این کشور تحت فشار اقتصادی بود و برون‌رفت‌های جایگزینی در اختیار نداشت.

سوریه علناً هدف خود را اسقاط رژیم عراق و حمایت کامل از ایران اعلام کرد و اقدام او برای تهدید مرز غربی، عراق را واداشت تا منابع نظامی خود

را به نیروی مهمی در مقابل ایران تبدیل کند. اردن همچنان از عراق حمایت می‌کند، اما از آن‌جا که شاه حسین ناچار است در مقابل حمله‌ی احتمالی سوریه گوش‌به‌زنگ باشد، این همکاری عملاً تأثیر کمی دارد. به‌تناسب کاهش انگیزه در میدان نبرد، آمادگی عراق برای مذاکرات صلح هم افزایش یافته است. اما شکست تلاش‌های عراق برای پایان دادن صلح‌آمیز به جنگ، به‌نظر اهمیتی برای ایران ندارد.

اهداف ایران از جمله تخلیه‌ی نیروهای عراقی از مناطق ایرانی و تعیین مرز مطابق با توافق ۱۹۷۵ الجزایر، از ابتدای جنگ دست‌نخورده باقی مانده‌اند. موقعیت برتر ایران را تنها می‌توان با در نظر گرفتن اهداف [آیت‌الله] خمینی درک کرد. یکی از مهم‌ترین این اهداف، تنبیه صدام حسین هم به‌خاطر شروع جنگ و هم رفتارشان با شیعیان متحد [آیت‌الله] خمینی در عراق است.

به‌نظر نمی‌رسد [آیت‌الله] خمینی به چیزی کمتر از سقوط صدام حسین رضایت بدهد، پس ممکن است بر آزادسازی عراق از رژیم بعث اصرار بورزد، کاری که مستلزم

⊙ سوم خرداد ۶۱، عملیات بیت‌المقدس، محدوده‌ی گمرک خرمشهر. فاتحان خرمشهر با شور و شوق وارد شهر می‌شوند. این روزها تلخ‌ترین روزهای صدام بود.

✕ منابع

- 1982, May 2; **The Los Angeles Times**
- 1982, May 3; **The Guardian**
- 1982, May 6; **Star-Phoenix**
- 1982, May 17; **Victoria Advocate**
- 1982, May 12; **The Age**

- **زیر پوست جنگ**، صلاح عمرالعلی، حامد علوان الجبوری، نزار عبدالکریم الخزرجی، وحید خضاب، نشر نارگل، چاپ اول، ۱۳۹۶.
- **جنگ ایران و عراق از نگاه فرماندهان صدام**، کوبین وودز و دیگران، عبدالمجید حیدری، مرز و بوم، چاپ اول، ۱۳۹۳.
- **سوداگری مرگ**، کنت، آر تیمرمن، احمد تدین، موسسه‌ی خدمات فرهنگی رسا، چاپ دوم، ۱۳۷۶.
- **تحلیل تحولات و تاریخ جنگ تبلیغاتی در دفاع مقدس**، مرتضی منطقی، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، ۱۳۸۹.
- **قلب مقاومت**، جعفر شیرعلی‌نیا، سعید زاهدی، فاتحان، چاپ اول، ۱۳۸۸.
- **نشریه‌ی نگین ایران**، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، شماره‌ی ۲۴.